

**Hotărârea CJUE *Delta Stroy*:
prezumția de nevinovăție și reputația persoanei juridice,
înainte de toate**

**CJEU judgment *Delta Stroy*:
the presumption of innocence and the reputation of the legal
person, above all**

*Conf. univ. dr. Flaminia STÂRC-MECLEJAN**

* flaminia.starc@e-uvt.ro.

„[B]etter that ten guilty persons escape than that one innocent suffer.”¹

„It takes 20 years to build a reputation and five minutes to ruin it.”²

Abstract

The presumption of innocence is one of the most important guarantees of the criminal procedure and especially of the right to defence. On 10 November 2022, the Court of Justice of the European Union delivered a judgment on a preliminary question of interpretation concerning Articles 4 and 5 of Council Framework Decision 2005/212/JHA of 24 February 2005 on the confiscation of the products, instruments and assets related to the crime, as well as on Article 48 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union on the presumption of innocence and the right of defence. By its decision, the CJEU admitted that the principle of guaranteeing the presumption of innocence does not prevent a member state from establishing presumptions of fact or law, but that they must be strictly regulated and preserve the right of defence. This was not respected in this case, even if the legal person could request the reopening of the procedure in order to obtain relief from the financial sanction that was applied to it, especially if the natural person who had the power to hire or represent him was exempt from the accusations that were brought against them. However, according to the CJEU, the objective of protecting the financial interests of the Union, which the provisions in dispute pursue, cannot justify a disproportionate attack on the guarantees contained in Article 48 of the Charter.

Keywords: *presumption of innocence; legal persons; reputation; Article 48 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union; CJEU Delta Stroy judgment.*

Rezumat

Prezumția de nevinovăție este una dintre cele mai importante garanții ale procedurii penale și mai ales ale dreptului la apărare. La 10 noiembrie 2022, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a pronunțat o hotărâre cu privire la o întrebare preliminară de interpretare referitoare la articolele 4 și 5 din Decizia-cadru 2005/212/JAI a Consiliului din 24 februarie 2005 privind confiscarea produselor, instrumentelor și bunurilor aferente infracțiunii, precum și la articolul 48 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene privind prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare. Prin hotărârea sa, CJUE a admis că principiul garantării prezumției de nevinovăție nu se opune ca un stat membru să instituie prezumții de fapt sau de drept, dar acestea trebuie să fie strict reglementate și să prezerve dreptul la apărare. Acest lucru nu este respectat în speța de față, chiar dacă persoana juridică poate solicita redeschiderea procedurii în vederea obținerii exonerării de sancțiunea financiară care i-a fost aplicată, printre altele în cazul în care persoana fizică care are puterea de a o angaja sau de a o reprezenta este disculpată în raport cu acuzațiile care îi erau aduse. Or, potrivit CJUE, obiectivul de protecție a intereselor financiare ale Uniunii, pe care îl urmăresc dispozițiile în litigiu, nu poate justifica un atac disproporționat la adresa garanțiilor cuprinse în articolul 48 din Cartă.

¹ Hotărârea *Coffin v. United States*, 156 U.S. 432, 456 (1895), disponibilă la adresa: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/156/432/>.

² Warren Buffet, citat disponibil la adresa: <https://www.forbes.com/sites/zackfriedman/2018/10/04/warren-buffett-best-quotes/>.

Cuvinte-cheie: *prezumția de nevinovăție, persoane juridice, reputație, articolul 48 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, hotărârea CJUE Delta Stroy.*

Prezumția de nevinovăție este una dintre cele mai importante garanții ale procedurii penale și mai ales ale dreptului la apărare. Deși privită drept garanție procesuală în contextul procesului penal propriu-zis, prezumția de nevinovăție are și un alt înțeles. Scopul său general, în acest al doilea sens, este de a proteja persoanele, atât fizice cât și juridice, care au fost achitate de o acuzație penală sau în legătură cu care procedura penală a fost întreruptă, de a fi tratate de funcționari și autoritățile publice ca și cum ar fi de fapt vinovate, potrivit Curții Europene a Drepturilor Omului³.

La 10 noiembrie 2022, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, sesizată de Tribunalul Regional din Burgas, Bulgaria, a pronunțat și ea o hotărâre cu privire la o întrebare preliminară⁴ de interpretare referitoare la art. 4 și 5 din Decizia-cadru 2005/212/JAI a Consiliului din 24 februarie 2005 privind confiscarea produselor, instrumentelor și bunurilor aferente infracțiunii (Decizia-cadru din 2005), precum și la art. 48 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (Carta) privind prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare.

Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri inițiate împotriva DELTA STROY 2003 EOOD (denumită în continuare „Delta Stroy”) în vederea impunerii unei sancțiuni financiare acestei societăți pentru o infracțiune privind taxa pe valoarea adăugată (TVA) imputată administratoarei și reprezentantei sale.

Litigiul principal și întrebările preliminare

ZK este administratoarea și reprezentanta societății Delta Stroy, cu sediul în Burgas (Bulgaria). În această calitate, la 5 august 2019, ZK a fost acuzată de sustragerea, în condițiile unei infracțiuni continue, de la plata unor obligații fiscale în cuantum de 11 388,98 BGN (aproximativ 5 800 de euro) reprezentând TVA-ul datorat pentru perioadele fiscale din lunile martie, aprilie și iulie 2009, infracțiune prevăzută și sancționată prin art. 255 alin. (1) pct. 2 și 3 C. pen. Această procedură penală era pendinte în fața Okrazhen sad – Burgas (Tribunalul Regional din Burgas, Bulgaria) la data introducerii prezentei cereri de decizie preliminară.

La 9 decembrie 2020, procurorul din cadrul okrazhna prokuratura Burgas (Parchetul Regional din Burgas, Bulgaria) a propus acestei din urmă instanțe, în cadrul unei proceduri distincte, să fie aplicată o sancțiune financiară societății Delta Stroy, în temeiul art. 83a și următoarele din Zann, pentru motivul că această societate a obținut un avantaj patrimonial din infracțiunea săvârșită de ZK. La propunerea respectivă a fost anexat rechizitoriul referitor la aceasta din urmă.

Okrazhen sad – Burgas (Tribunalul Regional din Burgas) a avut însă îndoieli în ceea ce privește conformitatea cu Decizia-cadru 2005/212, precum și cu principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, consacrat la art. 49 din cartă, a art. 83a și următoarele din Zann, în măsura în care acestea permit instanței penale să aplice unei persoane juridice o sancțiune financiară pentru o infracțiune care face obiectul unei proceduri penale paralele care nu a fost încă încheiată definitiv.

Această instanță a amintit mai întâi că o versiune anterioară a dispozițiilor relevante ale Zann prevedea că o sancțiune financiară nu putea fi aplicată unei persoane juridice ca urmare a unei infracțiuni săvârșite de o persoană fizică în legătură cu activitatea acestei persoane juridice decât după ce hotărârea judecătorească prin care persoana fizică menționată a fost condamnată a dobândit autoritate de lucru judecat. Or, în urma modificării acestor dispoziții, o astfel de cerință ar fi fost abandonată.

Instanța menționată a arătat că în cauză au fost inițiate două proceduri paralele, una împotriva lui ZK, întemeiată pe art. 255 alin. (1) din Codul penal, pentru o infracțiune fiscală pe care aceasta ar fi săvârșit-o, iar cealaltă împotriva Delta Stroy, întemeiată pe art. 83a și următoarele din Zann și având ca obiect aplicarea unei sancțiuni financiare acestei societăți într-un cuantum echivalent cu avantajul

³ Hotărârea CEDO, *G.I.E.M. S.R.L. și alții c. Italia*, 28 iunie 2018, par. 314, disponibilă pe HUDOC la adresa: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-184389%22%5D%7D>.

⁴ Hotărârea CJUE (Camera a patra), din 10 noiembrie 2022(*), în cauza C-203/21, disponibilă pe Curia Europa la adresa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62021CJ0203>.

patrimonial obținut din infracțiunea menționată. Aceeași instanță arată că Zann nu prevedea posibilitatea de a suspenda procedura inițiată în temeiul art. 83a și următoarele din acesta până la finalizarea procedurii penale inițiate împotriva lui ZK.

În continuare, instanța de trimitere a considerat că faptul de a aplica unei persoane juridice, ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni de către o persoană fizică, o sancțiune financiară ce corespunde avantajului pe care această persoană juridică l-a obținut sau l-ar putea obține din infracțiune constituie o confiscare în totalitate sau în parte a produselor infracțiunii, în sensul art. 2 alin. (1) din Decizia-cadru 2005/212.

În sfârșit, instanța de trimitere a amintit că art. 49 din cartă consacră principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, care ar interzice aplicarea unei sancțiuni înainte de stabilirea caracterului real al infracțiunii. Or, în ceea ce privește Zann, aspectul dacă o infracțiune a fost săvârșită efectiv de persoana fizică nu ar figura printre elementele pe care instanța penală trebuie să le aprecieze, în temeiul art. 83d alin. (5) din această lege, în vederea aplicării unei eventuale sancțiuni penale financiare persoanei juridice.

Astfel, procedura întemeiată pe art. 83a și următoarele din Zann ar permite, în practică, să se aplice unei persoane juridice o sancțiune numai în temeiul elementelor acuzației aduse reprezentantului și administratorului acestei persoane juridice cu privire la o anumită infracțiune a cărei existență nu a fost încă stabilită printr-o hotărâre judecătorească ce a dobândit autoritate de lucru judecat.

În aceste condiții, Okrazhen sad – Burgas (Tribunalul Regional din Burgas) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolele 4 și 5 din Decizia-cadru [2005/212], precum și art. 49 din [cartă] trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări a unui stat membru potrivit căreia, într-o procedură precum cea din litigiul principal, instanța națională poate aplica o pedeapsă unei persoane juridice pentru o infracțiune concretă, a cărei săvârșire nu a fost încă stabilită întrucât face obiectul unui proces penal paralel neîncheiat în mod definitiv?

2) Articolele 4 și 5 din Decizia-cadru [2005/212], precum și art. 49 din [cartă] trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări a unui stat membru potrivit căreia, într-o procedură precum cea în discuție în litigiul principal, instanța națională poate aplica o sancțiune unei persoane juridice prin stabilirea cuantumului acestei sancțiuni la valoarea avantajului care ar fi fost obținut dintr-o infracțiune concretă, a cărei săvârșire nu a fost încă stabilită întrucât face obiectul unui proces penal paralel neîncheiat în mod definitiv?”

Cu privire la întrebările preliminare

Despre aplicabilitatea art. 48 din Cartă privind prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare

În ceea ce privește îndoielile pe care le are instanța de trimitere cu privire la conformitatea cu art. 49 din cartă a art. 83a și următoarele din Zann, trebuie, în primul rând, să se constate că litigiul principal are ca obiect impunerea unei sancțiuni financiare unei societăți pentru motivul obținerii de către aceasta a unui avantaj patrimonial ilicit ca urmare a unei infracțiuni pe care ar fi săvârșit-o reprezentanta și administratora sa în materie de declarare a TVA-ului.

Curtea a statuat deja că, întrucât urmăresc să asigure colectarea în mod corect a TVA-ului și să combată fraudă, sancțiunile administrative aplicate de autoritățile fiscale naționale și procedurile penale deschise pentru infracțiuni în materie de TVA constituie o punere în aplicare a dreptului Uniunii, în sensul art. 51 alin. (1) din cartă (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, pct. 26 și 27, precum și Hotărârea din 5 mai 2022, BV, C-570/20, EU:C:2022:348, punctul 26). Situația este aceeași în ceea ce privește sancțiunile aplicate de o instanță în contextul unor astfel de proceduri penale. În consecință, cartă este aplicabilă în cauza principală.

În al doilea rând, este cert că regimul de sancțiuni în discuție în litigiul principal are o natură penală. Instanța de trimitere arată în special că procedura prevăzută la art. 83a și următoarele din Zann prezintă toate caracteristicile unei proceduri penale.

În al treilea rând, art. 49 din cartă consacră printre altele principiul legalității infracțiunilor și pedepselor și corespunde, după cum reiese din Explicațiile cu privire la Carta drepturilor fundamentale

(JO 2007, C 303, p. 17), art. 7 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”).

În temeiul art. 52 alin. (3) din cartă, în măsura în care aceasta din urmă conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin CEDO, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de convenția menționată. Prin urmare, Curtea trebuie să se asigure că interpretarea pe care o dă articolului 49 din cartă garantează un nivel de protecție care nu încalcă nivelul garantat la articolul 7 din CEDO, astfel cum a fost interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului [a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 23 noiembrie 2021, IS (Nelegalitatea ordonanței de trimitere), C-564/19, EU:C:2021:949, pct. 101 și jurisprudența citată].

Or, așa cum a arătat chiar instanța de trimitere, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că art. 7 din CEDO se opune posibilității ca o sancțiune de natură penală să fie aplicată unui individ fără să fie stabilită și declarată în prealabil răspunderea sa penală personală, cu riscul de a încălca de asemenea prezumția de nevinovăție garantată la art. 6 par. 2 din CEDO (Curtea EDO, 28 iunie 2018, G. I. E.M s.r.l și alții împotriva Italiei, CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, § 251).

În măsura în care art. 49 din cartă trebuie interpretat în sensul că conține aceleași prevederi precum cele care decurg din art. 7 din CEDO și care sunt menționate la punctul anterior, acest articol 49 prezintă relevanță în raport cu răspunsul care trebuie dat la prima întrebare preliminară.

În aceste condiții, astfel cum confirmă jurisprudența amintită la pct. 45 din prezenta hotărâre, asemenea cerințe echivalează și cu cele care decurg din principiul prezumției de nevinovăție prevăzut la art. 6 par. 2 din CEDO, care este consacrat în mod expres la art. 48 alin. (1) din cartă.

Așadar, având în vedere obiectul prezentei cereri de decizie preliminară, care privește în esență atribuirea, printr-o prezumție, a unei răspunderi penale unei persoane juridice ca urmare a comportamentului reprezentantului și al administratorului său, este suficient, în cadrul răspunsului care trebuie dat la această întrebare, să se facă referire nu la art. 49, ci la art. 48 alin. (1) din cartă, care, asemenea jurisprudenței citate la pct. 44 din prezenta hotărâre, trebuie interpretat în așa fel încât să asigure un nivel de protecție care nu îl încalcă pe cel garantat la art. 6 din CEDO.

În ceea ce privește art. 48 alin. (2) din cartă, care consacră principiul respectării dreptului la apărare, acesta este de asemenea relevant pentru a furniza un răspuns util instanței de trimitere.

Prin urmare, prima întrebare trebuie reformulată ca vizând în esență să se stabilească dacă articolul 48 din cartă trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia instanța națională poate aplica unei persoane juridice o sancțiune penală pentru o infracțiune pentru care ar răspunde o persoană fizică care are puterea de a angaja sau de a reprezenta această persoană juridică, în cazul în care răspunderea respectivă nu a fost încă stabilită în mod definitiv.

Despre neconformitatea cu articolul 48 din Cartă

Potrivit art. 48 alin. (1) din cartă, orice persoană acuzată este prezumată nevinovată până ce vinovăția va fi stabilită în conformitate cu legea. Acest principiu își găsește aplicarea atunci când este vorba despre a stabili elementele obiective constitutive ale unei infracțiuni care poate conduce la aplicarea unor sancțiuni administrative care prezintă un caracter penal (Hotărârea din 9 septembrie 2021, Adler Real Estate și alții, C-546/18, EU:C:2021:711, pct. 46, precum și jurisprudența citată), cum este cazul în speță, astfel cum s-a constatat la pct. 42 din prezenta hotărâre.

Pe de altă parte, art. 48 alin. (2) din cartă prevede că oricărei persoane acuzate îi este garantată respectarea dreptului la apărare. Curtea a statuat deja că respectarea dreptului la apărare constituie, în orice procedură susceptibilă să conducă la aplicarea unor sancțiuni, un principiu fundamental al dreptului Uniunii [Hotărârea din 14 septembrie 2010, Akzo Nobel Chemicals și Akros Chemicals/Comisia și alții, C-550/07 P, EU:C:2010:512, pct. 92, precum și Hotărârea din 15 iulie 2021, Comisia/Polonia (Regimul disciplinar al judecătorilor), C-791/19, EU:C:2021:596, pct. 204].

Potrivit instanței de trimitere, din dispozițiile coroborate ale art. 83a alin. (1) și ale art. 83b și 83f din Zann reiese că o sancțiune penală poate fi aplicată unei persoane juridice în cazul în care s-a îmbogățit sau poate să se îmbogățească ca urmare a unei infracțiuni imputate unei persoane

fizice care are puterea de a o angaja sau care o reprezintă, chiar înainte ca această persoană fizică să fi fost condamnată definitiv pentru infracțiunea respectivă.

Pe de altă parte, din decizia de trimitere reiese că instanța sesizată cu o propunere a procurorului competent de a impune o sancțiune financiară unei persoane juridice, în temeiul art. 83a alin. (1) din Zann, trebuie, conform art. 83d alin. (5) din această lege, să examineze cauza numai pe baza elementelor vizate de această din urmă dispoziție, și anume obținerea unui avantaj ilicit de către persoana juridică în cauză, existența unei legături între autorul infracțiunii și persoana juridică, existența unei legături între infracțiune și avantajul obținut, precum și natura și valoarea avantajului, în cazul în care acesta din urmă este patrimonial. Instanța de trimitere subliniază că toate elementele menționate se întemeiază pe premisa că a fost săvârșită o infracțiune și adaugă că instanța sesizată cu propunerea procurorului competent nu este autorizată să conteste temeinicia acestei premise, întrucât numai în cadrul procedurii penale inițiate împotriva persoanei fizice poate fi tratată problema dacă a fost săvârșită o infracțiune.

În sfârșit, din dosarul de care dispune Curtea nu reiese nicidecum că persoana juridică ar dispune de o acțiune pe fond care să îi permită să conteste, într-un stadiu ulterior al procedurii inițiate împotriva sa, realitatea existenței unei infracțiuni.

Astfel, deși această persoană juridică poate declara apel împotriva condamnării sale, în temeiul art. 83e din Zann, instanța care se pronunță în apel nu este nici ea în măsură să aprecieze realitatea premisei respective.

De asemenea, procedura care a condus la sancționarea penală a persoanei juridice poate fi redeschisă numai în anumite împrejurări foarte speciale, conform art. 83f din această lege. Prin urmare, fără a trebui măcar să se pronunțe cu privire la aspectul dacă aceste cauze de redeschidere conferă instanței sesizate cu cauza competențe mai extinse decât cele de care dispunea atunci când s-a pronunțat, în primă instanță sau în apel, este suficient să se constate că este vorba despre o cale de atac excepțională care nu poate fi exercitată de plin drept de persoana juridică condamnată penal în temeiul art. 83a și următoarele din legea menționată.

Rezultă că, după cum a arătat în esență domnul avocat general la pct. 50 și 52 din concluzii, persoana juridică poate fi sancționată penal, în mod definitiv, ca urmare a unei infracțiuni imputate persoanei fizice care are puterea de a o angaja sau de a o reprezenta, fără ca instanța competentă să poată aprecia realitatea acestei infracțiuni și fără ca persoana juridică să își poată prezenta în mod util observațiile în această privință.

O asemenea situație este de natură să aducă o atingere vădit disproporționată principiului prezumției de nevinovăție, precum și dreptului la apărare, care sunt garantate acestei persoane juridice în temeiul art. 48 din cartă.

Astfel, deși este adevărat că art. 48 din cartă nu se opune ca un stat membru să instituie prezumții de fapt sau de drept, revine acestui stat membru sarcina de a încadra în limite rezonabile prezumțiile de fapt sau de drept care figurează în legile represive, luând în considerare importanța mizei pe care o reprezintă pentru acuzat și asigurând dreptul la apărare, cu riscul de a aduce o atingere disproporționată principiului prezumției de nevinovăție consacrat la alin. (1) al acestui articol (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 9 septembrie 2021, Adler Real Estate și alții, C-546/18, EU:C:2021:711, pct. 47).

De asemenea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că statele contractante pot printre altele, în anumite condiții, să pedepsească o faptă materială sau obiectivă considerată în sine. Cu toate acestea, în materie penală, CEDO le obligă să respecte un anumit prag. Acest prag este depășit atunci când o prezumție are ca efect lipsirea unei persoane de orice posibilitate de a se disculpa în raport cu faptele reținute împotriva sa, privând-o astfel de beneficiul art. 6 par. 2 din CEDO (a se vedea în acest sens Curtea EDO, Hotărârea G. I. E.M s.r.l și alții împotriva Italiei din 28 iunie 2018, ECLI:CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, § 243 și jurisprudența citată).

Or, după cum s-a subliniat la pct. 54 din prezenta hotărâre, instanța chemată să sancționeze persoana juridică nu este abilitată să se pronunțe decât cu privire la anumite elemente precise, fără a putea aprecia realitatea încălcării pe care se poate întemeia o astfel de sancțiune. Rezultă că această persoană juridică nu este în măsură să își exercite în mod util dreptul la apărare, întrucât nu poate contesta realitatea acestei infracțiuni și trebuie, în definitiv, să suporte consecințele existenței unei proceduri distincte inițiate împotriva persoanei fizice care are puterea de a o angaja sau de a o reprezenta.

În această privință, trebuie amintit că dreptul la apărare are caracter subiectiv, așa încât părțile vizate trebuie să fie ele însele în măsură să le exercite în mod efectiv (Hotărârea din 9 septembrie 2021, Adler Real Estate și alții, C-546/18, EU:C:2021:711, pct. 59, precum și jurisprudența citată). De altfel, o divergență de interese între persoana juridică și persoana fizică care are de a puterea de a o angaja sau de a o reprezenta nu poate fi nicidecum exclusă.

O atare concluzie nu poate fi repusă în discuție de posibilitatea persoanei juridice, în temeiul articolului 83f din Zann, de a solicita redeschiderea procedurii în vederea obținerii exonerării de sancțiunea financiară care i-a fost aplicată printre altele în cazul în care persoana fizică care are puterea de a o angaja sau de a o reprezenta este disculpată în raport cu acuzațiile care îi erau aduse. Astfel, după cum s-a arătat la pct. 55 din prezenta hotărâre, o asemenea cale de atac nu poate fi asimilată cu o acțiune pe fond care ar putea fi exercitată de plin drept de această persoană juridică.

Pe de altă parte, deși este adevărat că procedura instituită la articolul 83a și următoarele din Zann permite protejarea intereselor financiare ale Uniunii prin asigurarea unei colectări corecte a TVA-ului, nu este mai puțin adevărat că un atare obiectiv nu poate justifica o atingere disproporționată adusă garanțiilor cuprinse la art. 48 din cartă (a se vedea prin analogie Curtea EDO, Hotărârea din 23 noiembrie 2006, Jussila împotriva Finlandei, CE:ECHR:2006:1123JUD007305301, § 36). De altfel, nu s-a stabilit că o procedură precum cea în discuție în litigiul principal ar fi necesară pentru a evita un risc sistemic de impunitate.

Rezultă că o procedură precum cea prevăzută la art. 83a și următoarele din Zann aduce o atingere vădit disproporționată drepturilor consacrate la art. 48 din cartă.

Din considerațiile care precedă rezultă că art. 48 din cartă trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia instanța națională poate aplica unei persoane juridice o sancțiune penală pentru o infracțiune pentru care ar răspunde o persoană fizică ce are puterea de a angaja sau de a reprezenta persoana juridică respectivă, în cazul în care aceasta din urmă nu a fost în măsură să conteste realitatea infracțiunii respective. În concluzie, rezultă neconformitatea dreptului bulgar cu dreptul Uniunii, mai precis cu art. 48 din Cartă. Acest răspuns la prima întrebare preliminară nu mai face necesar răspunsul la cea de a doua.

În loc de concluzie – mize și perspective

Curtea admite că principiul garantării prezumției de nevinovăție nu se opune ca un stat membru să instituie prezumții de fapt sau de drept, dar acestea trebuie să fie strict reglementate și să preserveze dreptul la apărare. Acest lucru nu este respectat în speță, chiar dacă persoana juridică poate solicita redeschiderea procedurii în vederea obținerii exonerării de sancțiunea financiară care i-a fost aplicată, printre altele în cazul în care persoana fizică care are puterea de a o angaja sau de a o reprezenta este disculpată în raport cu acuzațiile care îi erau aduse. Or, potrivit CJUE, obiectivul de protecție a intereselor financiare ale Uniunii, pe care îl urmăresc dispozițiile în litigiu, nu poate justifica un atac disproporționat la adresa garanțiilor cuprinse în art. 48 din Cartă.

Această hotărâre este importantă a fi semnalată în contextul în care de mai multă vreme încoace, studiile⁵ arată că atacurile la prezumția de nevinovăție a persoanelor fizice și a persoanelor juridice s-au înmulțit și sunt cu atât mai grave în cazul persoanelor juridice cu cât persistă din cauza duratei procedurii, justificată de complexitatea faptică a cauzelor precum și cea a cercetărilor necesare.

Multe atacuri la adresa prezumției de nevinovăție a persoanelor juridice pot presupune manipularea informațiilor și diseminarea de informații defăimătoare, toate cu scopul principal de a le leza reputația. Prezumția de nevinovăție devine un element esențial în protejarea reputației, acest *asset* „special” al persoanelor juridice în peisajul frământat al mediei actuale și de aceea merită în continuare toată atenția noastră. Simplul fapt că o corporație este implicată într-o bătălie judiciară implică o povară negativă

⁵ *La présomption d'innocence: un défi pour l'Etat de droit Rapport du groupe de travail sur la présomption d'innocence* prezidat de Elisabeth Guigou, octombrie 2021.

semnificativă. Când vine vorba de opinia publică, intrarea pe ușa sălii de judecată este legată inevitabil de o anumită incertitudine cu privire la activitatea corporației sau pur și simplu la vinovăția sa⁶.

Așa cum subliniază doctrina din spațiul *common law*⁷, îndeosebi preocupată de legătura dintre litigii, mediile de comunicare și reputație, contextul economic, social și politic actual a transformat modul în care organizațiile și societatea interacționează între ele. În numai câțiva ani, am trecut de la o situație de pașnică și necesară coexistență între organizații și *stakeholder*-i la una de control permanent de către aceștia din urmă al organizațiilor în toate domeniile de activitate. În acest context, procedurile judiciare pot provoca încălcări grave ale încrederii dintre o persoană juridică și *stakeholder*-ii săi, în timp ce riscul de a deteriora reputația organizației crește. O atenție specială ar trebui acordată procedurilor care generează un mare interes media, precum sunt cele care intră în sfera dreptului penal. Aceste proceduri tind să atragă mai multă atenție, dând naștere la proliferarea de diverse opinii și dezinformări. În general, astăzi există mai multe informații publice disponibile pe probleme juridice decât în trecut. Revoluția digitală și rețelele sociale nu fac decât să le multiplieze și mai mult, iar această tendință este de așteptat să continue să crească în perioada următoare, confirmându-ne faptul că suntem abia la începutul discuției pe subiectul prezumției de nevinovăție a persoanelor juridice.

⁶ Și J. Badía, *When Reputation is brought into question* disponibil la adresa: <https://www.uno-magazine.com/number-22/reputation-brought-into-question/>. A se vedea și L. Stănilă, *Poor Rich Girl ... Este persoana juridică cel mai si(n)gur inculpat în procesul penal* în vol. Răspunderea penală a persoanei juridice, Editura Solomon, 2021, p. 247 et seq.

⁷ J.A. Llorente, *Litigation, Communication and Reputation*, disponibil la adresa: *Litigation, Communication and Reputation* | UNO Magazine (uno-magazine.com); J. Mollinedo, *The management of corporate communications in litigations*, disponibil la adresa: <https://www.uno-magazine.com/number-22/the-management-of-corporate-communication-in-litigations/>.